

Maximilien Rubel'in Devrim Anlayışı: Anarşist Şema

Birikim 25/64

Rubel'in buraya aldığımız yazısı, yanlışlarıyla ilginç. Bunu söylerken, Lenin'e karşı çıkışı ya da Stalinizme karşı çıkışının Soljenitsin ağzıyla yapılmış olması gibi, göze batan yanlışları anlatmak istemiyoruz. Bunlar da önemli, ama temeldeki yanlışları tamamlamaları bakımından önemli.

Rubel'e, bir anlık bir haklılık kazandırır gibi görünen somut bir olay var. Bu da, Fransız Komünist Partisinin, proletarya diktatörlüğünü terk etme kararı. Rubel, bu olaya ilişkin akıl yürütmesinde, «eğer» diyor, «proletarya diktatörlüğü işçi sınıfının yeni bir dünya kurması için zorunlu bir adımsa ve Marx da bunu bu şekilde ilke olarak koymuşsa, bir parti ne hakla ortaya çıkıp, proletaryaya da danışmadan, bu zorunlu adımı ortadan kaldırır?»

Olayın yarattığı tepki, Rubel'in sorusunu bir an için haklı gibi gösterebiliyor. Ama getirdiği önermelere bakınca, bu sorunun bile yanlış sorulduğu sonucuna varıyoruz.

Çünkü Rubel, partinin, sınıfı yönetme hakkını temelde yadsıyor. Bu durumda, partinin son olayla ilgili kararının yanlışlığı, bir tartışma konusu olmaktan çıkıyor. Çünkü bir parti olduktan sonra, vereceği kararın doğru olması Rubel'e göre zaten sözkonusu değil. Parti işçi sınıfının partisi olduğunu istediği kadar iddia etsin, son analizde sınıf üstüne de hegemonya kuracak anti-demokratik bir yapı oluyor. Rubel, ilk sosyalist iktidardan, Lenin'in Bolşevik partisinin iktidarından başlatıyor bunu.

Böyle bir anlayışı dolaysızca bağlayabileceğimiz ideoloji, Marksizm değil, anarşizmdir. Rubel'in tezi, anarşizmin klasik tezleriyle kolayca bağdaşır. Onun için, doğrudan doğruya bu konu üstünde durmamıza, tezin anarşist karakterini gösterecek kanıtlar bulmamıza pek gerek yok. Ama buna ilişkin olarak birkaç ilginç nokta vurgulanabilir.

Bunlardan biri, uzun bir süreden beri, anarşizmin «anarşizm» olarak ortaya çıkması. Anarşizmin iyi kötü bir geleneği bulunan Batı ülkelerinde, bu nitelikte birkaç dernek var. Yüksek okullarda daha sık görülen bu derneklerde anarşizmin bazı klasikleri okunuyor, satılıyor. Eylem olarak da bazı basit ve masum davranışlara raslanabiliyor — genel helâları tıkmak ya da trenlerin döşemelerini parçalamak gibi çocukça yaramazlıklar. Ama on dokuzuncu yüzyılın büyük anarşik eylemlerine yaklaşan bir şey görünmüyor. Ayrıca, otuz yaşını geçmiş bir anarşist bulmak da zor.

Buna karşılık, Marksizm adına hareket eden birçok grubun davranışlarının klasik anarşist kalıplara uygun düştüğü gözlemlenebiliyor. Şüphesiz ki bunlara «Marksist» demek mümkün değil, ama son yıllarda Marksizmin o kadar çok çeşidi belirirdi ki, **genel olarak** kabul edilebilecek ayırım çizgilerini çizmek güçleşti. Bir genel önerme olarak, çağımızda anarşizmin fazla bir prestiji kalmadığını, Marksizmin ise büyük bir prestije sahip olduğunu, bu durumda, özünde anarşist olan birtakım akımların kendilerini Marksist bir kılık altında piyasaya sürdüğünü söyleyebiliriz.

Rubel'in «öznel» niyeti böyle olmasa da —nitekim, çoğu anarşist kökenli «Marksist» akımın da öznel niyeti böyle değil— varış noktası son analizde anarşizm oluyor. Marksist terminoloji ile kurulan bu ilginç ideolojik yapının öğelerini kısaca gözden geçirelim.

Rubel, FKP'nin proletarya diktatörlüğünü sınıfa danışmadan terk ettiğini söylerken ne kadar haklı? Bu onun, başka birçok «sol» grupla paylaştığı bir yanlış yorum. Bu yoruma göre, proletarya kesinlikle devrimci stratejilerden ve devrimden yanadır, fakat sınıfın yöneticiliğini haksız yere gaspeden pasifist partiler, proletaryayı özlediği devrimden uzak tutmaktadır. Ama bu mekanik yorum, bütün sorumluluğu partilerin kötü işleyişine yıkmakla,

sorunu doğru kavramayı, dolayısıyla çözüm bulmayı imkânsızlaştırıyor. Batı ülkelerinin işçi sınıfları, sınıf mücadelesinin giderek kızıştığı şu dönemde bile, «sol» grupların sandığı gibi devrime hazır değiller. Bu durumda, ideolojik öğelerin bir hayli ağır bastığı karmaşık nedenlerin etkisi var ve bütün bu etkiler, partilerin **kötü niyetiyle** açıklanamaz.

Ama Rubel de, bu konuda bütün sorumluluğu partiye yüklemekten kaçınıyor. Teşhis ettiği ana neden, **işçi sınıfının hâlâ yeterli bilince kavuşmamasıdır**. Böyle bir önermenin doğruluğu tartışılabilir, ama Rubel, işçi sınıfının parti dışında, nerede bilinçlenmesini bekliyor?

Sınıfı bilinçlendirme görevini partinin nasıl yerine getirmesi gerektiği, Marksistlerin bütün ayrıntılarıyla, bütün derinlikleriyle tartışmaları zorunlu olan bir sorun. Parti kavramını bugünün koşulları uyarınca bütünüyle yeniden ele almamız da gerekebilir. Ama Rubel'in yaptığı bundan çok farklı. O, devrim sorununu, işçi sınıfının bilinci sorununu, partiye yer vermeden ele almamızı öneriyor. Bu tür bir anlayış, tarihin hangi döneminde ortaya çıkarsa çıksın, birtakım varsayımları öngerektirir. Birincisi, kendiliğindenci bir devrim anlayışıdır. Şüphesiz, kendiliğindenciliğin farklı biçimleri olabilir ve Rubel'in nasıl bir olay tasarladığı buradaki yazısından belli olmuyor. Ama bütün kendiliğindenci devrim anlayışlarının da zorunlu bir ön-kabulü vardır: sistemin çöküşünün kaçınılmazlığı. Rubel'de somut bir proje görmemekle birlikte, bu öğeleri görebiliyoruz. Dikkat edilirse, Marx' alıntılarında, özellikle determinist vurgusu olan parçalar seçilmiş. Sistem, içindeki insanların bilinçlerinden ve amaçlarından bağımsız olarak, çökmeye mahkûm. O zaman, Rubel'in proletarya için ne tür bir bilinçlenme tasarladığını belki tahmin edebiliriz. Beklenen, proletaryanın işte bunun, yani sistemin kaçınılmaz çöküşünün bilincine varması. Çünkü, proletarya diktatörlüğünün zorunluğunu anlatırken, Rubel genel oydan söz ediyor. Sistemin çökeceğinin bilincine varan proletarya, seçimde oyunu kapitalizmi yok edecek biçimde kullanacak —burada da, parti kabul edilmeyince, Rubel'in istediği ölçüde bilinçlenen proletaryanın **kime** oy vereceği sorulabilir, ama teorinin genel tu-

tarsızlığı içinde artık bu soruyu sormayalım. Genel oyla kazandığı iktidarı, herhangi bir partiye kaptırmadan, kendi diktatörlüğü ile pekiştirecek ve böylece ezici çoğunluğun, bir avuç sömürücüye karşı egemenliği kurulmuş olacak.

Marx'ı şiddetle savunur görünen Rubel'in, çağdaş Batı toplumlarının sınıf yapısını da Marx'ın yaşadığı çağdaki gibi hayal ettiği anlaşılıyor. İşçi sınıfının sayıca giderek azaldığını, hizmetler sektörünün gittikçe büyüdüğünü, değişik bölümlere ayrılan ve değişik tercihleri olan küçük burjuvaziye ya hiç görmüyor ya da görülmeye değer bulmuyor. Görülmeye değer bulmuyorsa, bunun nedeni, bütün bu kategorileri proletarya içinde sayması olmalı. Şüphesiz çok sakat bir anlayış bu da. Sözkonusu kategorilerin sosyalist bir sistem içinde kavuşacakları hayat tarzını teorik bir düzeyde tahmin etmek başka şey, bugünkü konjonktürde varolan ideolojik etkileri vb. hiçe sayarak bütün bu tabakaların bizimle aynı tahmini yapmalarına bel bağlamak çok başka bir şey. Ancak kapitalizmin çelişkisini soyut olarak kavradığımızda, somut sınıf mücadelesini bir yana bırakarak, tarihten böyle soyut bir davranış bekleyebiliriz. İşçi sınıfı (yani Rubel'in onun içinde saydığı bütün öğelerle birlikte işçi sınıfı) oturup **Kapital**'i okursa, sistemin çökeceğinin bilincine varabilir ve bu bilinçle, genel seçimde, oylarıyla kendini seçebilir! O zaman, sınıfa zart zurt edecek bir partiye gerek de kalmaz.

Son olarak, Rubel'in ideolojik yapısının değişik biçimlenişleri olup olmayacağını araştıralım. Rubel'in ideolojisinin anarşizmi, sınıfın örgütsüz devrimi anlayışıyla kendini belli ediyor. Bu ideolojik yapının öğelerini tersine çevirdiğimizde, nasıl bir şemayla karşılaşırız? Böyle bir ters çevirme işlemi, sınıfsız örgütün devrimini verir bize. Her ikisinin de çıkış noktaları aynıdır: devrim olmuyor, çünkü sınıf bilinçsiz! Bu durumda Rubel, çözümü, sınıfı bilinçlendirmekte buluyor. Ama partili mücadele içinde değil, kendi kendine bilinçlenecek sınıf. Aynı öğeler veri kabul edildiğinde, değişik bir çözüm de bulunabilir. Sınıf bilinçsiz olduğuna ve varolan partiler bu bilinçsizlikten yararlandığına göre, sınıfta olması gereken devrimci bilinci sınıfın uzağında oluşturan ve taşıyan örgüt kurulabilir. «Proletaryanın **ideolojik** ön-

Birikim 25/65

cülüğü» klişesini benimseyen pek çok grup, işte bu temelden kaynaklanmaktadır. Böyle bir anlayışa göre, devrimci kişilerden kurulu örgüt, proletaryanın ideolojisini yeniden üretebilir (bu ideoloji kitaplarda yazılı olduğuna göre) ve buna dayalı eylemi yürürlüğe sokabilir. Burada sınıfın denetimi zorunlu değildir; örgütün uygulaması doğru ise, yani proletaryanın ideolojisini gerçekten yansıtıyorsa, belli bir zaman sonra proletarya nasıl olsa harekete katılacak ve böylece örgüt ile sınıf arasındaki uzaklık yok olacaktır. Bu mekanizma, her iki görüşte de tamamen esrareniz bir ilişki olarak kalmaya mahkûmdur.

Sınıfın örgütsüz devrimciliğini benimse-

yen Rubel, ideolojisinin ters dönmüş biçimini elbette benimsemek istemeyecektir. Hatta, bunun kendi özleminin tam tersi olduğunu düşünecektir. Oysa bu, görünüşte bir karşıtlık, sadece, ideolojinin öğelerinin yer değiştirmesinden ileri geliyor karşıtlığın böylesi. Bu tasarrının gerçek karşıtı, sınıf ile partisi arasında organik ilişkiyi kuran anlayış olabilir. Yani, partinin sınıfı yönlendirmesi ve sınıfın partiyi denetlemesinin devrimci ölçüsünü bulan anlayış. Öbür ikisi ise, Rubel'in ki örgütsüz ve bireysel anarşizm, ikincisi de anarşist örgütlenmenin çağdaş biçimi olarak, Marksist parti kavramı karşısında, «düşman kardeşler» olarak yer alır. ■

seyfi baba

GEMİDE

DENİZE

HASRET

şairler

MAY YAYINLARI

Maximilien Rubel

Maximilien Rubel, özellikle Batı ülkelerinde sıkça görülen bağımsız «Marksist» düşünürlerden. Kendisi, Paris'de, Centre National de la Recherche Scientifique (Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi) kurumunda yetkili bir uzman. Marx'dan yaptığı çevirilerin yanısıra Marx, Engels ve Flora Tristan gibi sosyalist yazarlar üzerine makaleleri ve bazı kitapları var. Bunlardan biri, Paris Üniversitesinde Marx'ın fikri gelişmesi üstüne doktora tezi ve bunun eki olan, Marx'ın eserlerinin bibliyografyası. Derlediği kitaplardan biri, **Karl Marx Pages choisies pour une éthique socialiste** (Karl Marx: Sosyalist Bir Ahlak İçin Seçilmiş Sayfalar). Bir de İngiltere'de, Pelican yayınları arasında çıkan, T. B. Bottomore ile derlediği Marx seçmeleri var: **Karl Marx: Selected Writings in Sociology and Social Philosophy** (Karl Marx: Sosyoloji ve Toplumsal Felsefe Alanında Seçme Yazılar). Rubel'in buradaki yazısı, **Le Monde**'un 7 Mayıs 1976 tarihli sayısında yayımlanmıştı. FKP'nin proletarya diktatörlüğü konusundaki kararı üstüne yazılmış makalelerden biriydi. Gazete, anladığımız kadarıyla, karar üstüne yapılan eleştirileri, bu kavramı terk etmenin Marksizm açısından sakıncalarını belirtmek için değil, Fransız Komünist Partisini karalamak için yayımlamıştı. Rubel'in eleştirisi de, böyle bir amaca fazlasıyla uygun. Çünkü yalnız Fransız Komünist Partisini değil, bütün partileri, bütün devrimleri ve en önemlisi, Lenin'i de karalıyor. ■